

Boekverslag Indische duinen (Adriaan van Dis)

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

A. Beschrijving

Primaire gegevens

Auteur:	Adriaan van Dis
Titel:	Indische duinen
Ondertitel:	geen ondertitel aanwezig
Motto:	geen motto aanwezig
Verschenen in:	Eerste druk verscheen 1994
Uitgeverij:	J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam (maar ook Lijsterserie: Wolters-Noordhoff)
Aantal bladzijden:	189 (lijster versie)

Motivering keuze

Ik heb voor het boek Indische duinen gekozen, omdat dit een van de boeken is die aan te raden was als boek voor het postmodernisme. Verder hadden we dit boek thuis, wat ik persoonlijk altijd makkelijker vind. Ik heb eigenlijk gewoon een willekeurig titel van die lijst uitgekozen en ben het gaan lezen. Verder heb ik er geen speciale motivering voor.

Verwachtingen vooraf

Ik had geen speciale verwachtingen van Indische duinen voordat ik het ging lezen. Ik vind het ook niet zo leuk als ik van te voren al veel weet over het verhaal. Ik heb wel in het kort op de achterkant van het boek gelezen waar het over ging. Hieruit dacht ik dat het misschien wel een ingewikkeld boek zou zijn om te lezen.

Eerste reactie achteraf

De allereerste reactie van Indische duinen: een leuk boek om een keer gelezen te hebben. Indische duinen was wel wat ik al een beetje voorspelde, een wat ingewikkeld boek om te lezen. Voor de verder reactie zie mijn persoonlijke beoordeling.

Korte samenvatting

Het boek Indische duinen begint met een proloog en eindigt met een epiloog, beide verteld door de moeder. Daartussen bevinden zich zes genummerde en getitelde hoofdstukken, die geschreven zijn in de ik-vorm. De roman Indische duinen kan omschreven worden als een autobiografische roman. In Indische duinen geeft de ik-figuur op een nietsontziende, grimmige wijze de werkelijkheid weer van zijn familie. Een werkelijkheid die bol staat van leugens en verdraaiingen. Omdat de ik-figuur steeds meer nieuwe feiten ontdekt, wil hij ook alles weten en graaft steeds dieper in het verleden. De samenvatting van Indische duinen heb ik opgenomen aan het einde van dit verslag; hij is wel uitgebreid, maar wel erg duidelijk.

B Verdieping

Tijd en ruimte

Het boek Indische duinen is niet chronologisch, de ik-figuur kijkt terug op zijn jeugd en daarbij komen flarden van zijn herinneringen naar boven. Er zijn drie perioden te onderscheiden: de tijd voor de Tweede Wereldoorlog, de oorlogsperiode in Nederlands-Indië en de tijd na 1945

Het verhaal speelt zich af in Nederlands-Indië, Nederland en Canada.

Verteller

In de proloog is een alwetende verteller aan het woord. Je kunt zeggen dat de proloog verteld wordt door de moeder. In de zes genummerde hoofdstukken treedt de hoofdpersoon als verteller op. Hier is sprake van een ik-vertelsituatie. In de epiloog aan het einde ligt het perspectief bij de moeder, het wordt verteld door de moeder.

Boekverslag Indische duinen (Adriaan van Dis)

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

Spanning

Ik vind dat er in het boek Indische duinen niet echt heel veel spanning zit. Maar het is ook absoluut niet saai om te lezen. Er bevindt zich wel wat spanning, maar niet in hele grote hoeveelheden. Op elk moment was ik eigenlijk wel benieuwd naar het verloop van het verhaal. Die nieuwsgierigheid is denk ik ook belangrijk, dat bepaald ook mede de spanning.

Thema en motieven

Het thema van dit boek kun je denk ik het beste omschrijven als de haat-liefdeverhouding tussen de vader en de zoon. Maar ook de zoektocht naar de geheime familiegeschiedenis.

Er zijn een aantal belangrijke motieven aan te wijzen, namelijk:

- **Het oorlogstrauma van de vader** heeft nogal wat invloed op het gezinsleven en vooral op dat van zijn zoon.
- **De oorlog en de Japanse kampen** hebben hun sporen nagelaten, en niet allen bij de vader. Ook de moeder en de drie zusjes zijn erdoor beïnvloed
- **Discriminatie** komt op verschillende manieren voor in het verhaal.
- **De familieverwikkelingen** in het verhaal kun je ook als motief zien.
- Om nog even bij de familie te blijven: er is drie keer sprake van een vermoeden van seksueel misbruik, het **incestmotief**
- Bestaat er zoiets als **het bovennatuurlijke**? Het contact met de geest van gestorven familieleden komt regelmatig naar voren in Indische duinen.
- **Vreemdeling in eigen huis.** De ik-figuur is de enige die niet in Indie geboren is en er ook niet Indisch uitziet en tevens ook geen Jappenkamp meegemaakt. De hoofdpersoon bevindt zich in een soort uitzonderingspositie.
- Een groot motief is **de zoektocht naar de vader, het queestemotief.** (kan ook beschouwd worden als een thema)
- **Slachtoffer.** Alle personages in het boek zijn op de een of andere manier slachtoffer geworden, van hun ouders, van de omstandigheden, van de oorlog, van verkeerde keuzes die ze ooit maakten.
- **De leugen** is ook een belangrijk motief in dit boek.

Personages

In het boek Indische duinen is de ik-figuur de hoofdpersoon

ik-figuur: de ik-figuur heeft een slechte verhouding met zijn vader. Hij heeft geleden onder de strenge opvoeding die zijn vader hem gegeven heeft en is vlak na diens dood bitter en vol haatgevoelens. Naarmate hij ouder wordt, probeert hij te achterhalen wie zijn vader werkelijk was. Hij constateert dat veel van zijn karaktereigenschappen met die van zijn vader overeenkomen en durft nu ook weer positieve herinneringen over hem op te halen.

Justin 2 : Hij is de vader van de ik-figuur en kan ook beschouwd worden als de hoofdpersoon van de roman. Hij heeft als sergeant in het KNIL gediend en heeft vele martelingen doorstaan. Hij is getrouwd met Sophia Munting, die een tweeling kreeg waarvan ze zegt dat Justin de vader is. Na de oorlog gaat hij met de moeder van zijn zoon (dus de ik-figuur) samenwonen (niet getrouwd). Hij heeft geen baan meer en kan niet op een trots verleden terugkijken. Daar heeft hij het heel moeilijk mee. Hij wil van zijn zoon een vent maken om hem zo meer kansen in het leven te bieden. Zijn handen zitten los en ook incestueuze handelingen zijn hem niet vreemd. Als echtgenoot kan hij zeer charmant zijn en hij is een geweldige verteller.

De moeder: De moeder van de ik-figuur probeert alle ruzies te voorkomen. Er wordt haar verweten dat ze iedereen naar de mond praat en geen partij durft te kiezen. Ze heeft drie dochters uit haar eerste huwelijk met Justin, die omgekomen is in het Jappenkamp. Van Justin 2 heeft ze één zoon. Ze kan niet met Justin 2 trouwen.

Andere figuren:

Ada, Saskia en Jana zijn halfzusters van de ik-figuur. Ze zijn de dochters van de moeder en haar eerste man. Ada heeft een man, *Maarten*, die geestelijk gestoord is en een zoon, *Aram*, die moeite heeft met het vinden van een houding. Ada overlijdt in het boek. Jana is getrouwd met *Errol* en woont in Canada. Ook zij overlijdt tegen het einde van het verhaal. Saskia is getrouwd en heeft een dochter. Ze is nu verpleegster en heeft vroeger geschilderd.

Boekverslag Indische duinen (Adriaan van Dis)

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

Els Groeneweg is een vriendin van Jana. Ze heeft ook in het kamp gezeten en vertelt de ik-figuur over de gebeurtenissen in het kamp. Hij ziet haar als zijn tweede moeder en ze is oom zijn eerste stille liefde.

Edmee is een halfzus van Justin 2. Ze hebben dezelfde moeder, *Odile*

Titel, ondertitel en motto

De titel: Indische duinen. De ik-figuur woonde in zijn jeugd in Bergen aan Zee. Daar bezocht hij vaak de duinen ('daar kon ik uitwaaien, mijn kalmte herwinnen en de geur van luiers en dood van me afspelen'). Hij wordt opgevoed in een Indisch milieu (zijn vader was een ex-militair in het KNIL en zijn moeder een Indische)

Er is geen ondertitel aanwezig bij dit boek

Er is ook geen motto aanwezig in *The cement garden*

Relatie tussen tekst en auteur

Relatie tussen verschillende teksten

Relatie tussen tekst en context

Adriaan van Dis werd in 1946 geboren in Bergen, Noord-Holland. Hij was het jongste kind in het gezin. Het gezin waarin hij opgroeide was gemengd Indisch-Nederlands: moeder was aanvankelijk getrouwd met een Indische man van wie ze drie dochters kreeg. Deze man was in de oorlog door de Japanners vermoord. Haar tweede echtgenoot, Adriaans vader (met wie ze overigens nooit officieel zou trouwen) was overwegend blank. Adriaan voelde zich zowel binnen als buiten het gezin vaak een buitenstaander door de grote tegenstrijdige verschillen die voorkwamen in het gezin. Zijn vader was een oud KNIL militair, die overleed toen Adriaan elf jaar oud was. Na zijn HBS-opleiding volgt hij in Amsterdam de MO-opleiding Nederlands. Hij behaalt zijn MO-A-akte en maakte in 1969 een grote reis 'richting' India. Na een half jaar keert hij terug en hij blijkt niet verder te zijn gekomen dan Afghanistan. Hij voltooit zijn opleiding en richt zich op een studie Zuid-Afrikaans. Nadat hij afgestudeerd is, werkt hij bij de krant NRC Handelsblad in diverse functies. Hij debuteert met de novelle *Nathan Sid* in 1983. Adriaan van Dis is een veelzijdig man: hij schrijft reisverslagen, novellen, romans en verhalen, had een eigen praatprogramma op de televisie en ook schrijft hij een aantal toneelstukken.

Indische duinen heeft erg veel weg van zijn eigen leven, vooral het gezin en de situaties eromheen zijn gelijk aan de werkelijkheid omtrent Adriaan van Dis zelf. Je kunt Adriaan goed vergelijken met de ik-figuur in Indische duinen. De mate waarin feiten uit de werkelijkheid gebruikt worden is groot bij Adriaan van Dis, niet alleen bij Indische duinen, maar bijvoorbeeld ook bij *Nathan Sid*. Indische duinen heeft ook erg veel weg van het eerste boek van Van Dis, *Nathan Sid*. Er zijn duidelijke overeenkomsten aan te wijzen tussen deze twee boeken.

De thema's die vaak in de boeken van Adriaan van Dis terugkomen, worden gekenmerkt door een zekere tweeslachtigheid. Aan de ene kant verlangen zijn personages naar harmonie, zuiverheid, volmaakte schoonheid en aan de andere kant voelen ze zich aangetrokken door de zelfkant van het leven, het groezelige, onvolmaakte. Ook in het boek Indische duinen zie je dit duidelijk: de tweeslachtigheid in de hoofdpersoon. Aan de ene kant wil hij het liefst niets meer met zijn familie van doen hebben, aan de andere kant wil hij alles weten om de haat voor zijn strenge vader en leugenachtige familie van zich af te kunnen schudden.

Welke soort literaire tekst

Indische duinen behoort tot een bepaalde literaire tekst. Literaire teksten kun je op drie verschillende manieren indelen. Hieronder heb ik dat gedaan voor het boek Indische duinen.

1. Fictieel of niet-fictieel.

Indische duinen is fictieel. Het verhaal is een fictionele tekst, omdat de auteur het verhaal verzonnen heeft. Indische duinen heeft wel erg veel weg van de werkelijkheid van de schrijver. Daarom kan het boek een autobiografische roman genoemd worden, maar het is geen autobiografie.

Boekverslag Indische duinen (Adriaan van Dis)

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

2. oude indeling naar inhoud: epiek, lyriek of dramatiek.

Bij het boek Indische duinen is er sprake van epiek. De auteur wil een gebeurtenis vertellen. Het is een verhalende tekst. De gebeurtenis vindt plaats in een bepaalde tijd en gedurende een bepaalde tijd. Ook draait de handeling om een persoon. Bij een epische tekst, zoals Indische duinen, zijn gebeurtenis(sen), personage(s) en tijdsverloop belangrijke elementen.

3. moderne indeling naar vorm: proza, poëzie of dramatiek.

Indische duinen is een vorm van proza. De tekst staat in het boek min of meer aaneengesloten op een pagina, wat kenmerkend is voor proza.

Verder is Indische duinen een roman en geen novelle. Want in het verhaal zijn er een groter aantal personen en de hoofdpersoon groeit langzaam naar de beslissende fase en de lezer volgt de hoofdpersoon een langere tijd.

Opdrachten postmodernistische elementen

Kenmerken modernisme:

De stromingen binnen het modernisme hebben als kenmerk dat ze een radicaal andere kunst voorstonden dan de vorige.

In de modernistische roman is er geen alwetende verteller. Hij twijfelt aan zichzelf, is minder zelfverzekerd. Ook de personages laten zich niet door en door kennen. De standpunten die zij innemen worden voortdurend overwogen en gewijzigd.

De lezer kijkt en voelt als het ware mee met de gedachten en gevoelens van de personages.

De psychologie speelt in de modernistische roman een belangrijk rol (Sigmund Freud).

Het expressionisme, het verlangen de kunsttaal radicaal te veranderen

Kenmerken postmodernisme:

De wereld is onbegrijpelijk en ongrijpbaar.

Alles is relatief (leidt tot een ironische houding)

Pluralisme: er is een veelvoud van culturen, die we niet moeten proberen naar één hand te zetten.

De mens en de wereld zijn fragmentarisch. Uit zich in een pragmatische levensstijl: reageren op specifieke situaties, korte-termijnoplossingen en flitsende berichtgevingen.

In de literatuur schuiven werkelijke wereld en fantasie in elkaar.

speciaal gebruik van taal en het genre is ook belangrijk

In postmoderne romans maakt de schrijver vaak gebruik van bestaande werken. Zelfs personages en intriges van eerdere werken worden gebruikt.

Eclectisch karakter: uit allerlei bronnen wordt gekozen en dat van al die keuzes vervolgens een geheel wordt gemaakt, grenzen vervagen soms.

Niet altijd even duidelijk wat fictie of feit is.

Intertekstualiteit: de teksten verwijzen vaak niet eens meer naar een (problematische) werkelijkheid maar naar andere teksten of zelfs alleen maar naar zichzelf.

Modernistische en postmodernistische kenmerken in Indische duinen:

In het boek Indische duinen zijn een aantal modernistische, maar toch vooral postmodernistische kenmerken terug te vinden, zoals:

Adriaan van Dis maakt gebruik van bestaande werken. Een belangrijk voorbeeld daarbij is het gebruik van zijn eigen eerder verschenen Nathan Sid. Achterin het boek Indische duinen heeft Van Dis ook een soort van bronvermelding opgenomen.

Adriaan van Dis schrijft ook met ironie, ook bij Indische duinen komen er duidelijk 'lach' elementen voor.

De wereld is ongrijpbaar is ook een aspect dat past bij het postmodernisme. In de recensie (bijgevoegd aan dit verslag) van Doeschka Meijsing in Elsevier komt hierop een erg toepasselijk stukje voor: "Indische duinen is een roman die niet zo gauw grijpbaar is.

In Indische duinen heeft Adriaan van Dis ook gebruik gemaakt van speciaal taalspel, maar wel vooral een hele soepele schrijfrant.

Boekverslag Indische duinen (Adriaan van Dis)

Jeske van Harssel

© havovwo.nl (april 2002)

Bovendien kijkt en voelt de lezer als het ware mee met de gedachten en gevoelens van de personages. Een belangrijke oorzaak hiervan is denk ik, dat er sprake is van een ik-verteller. Er is geen alwetende verteller (= modernistisch kenmerk).

Echte werkelijkheid en fictie lopen in Indische duinen ook duidelijk door elkaar heen.

Dit zijn een aantal kenmerken, maar verder zijn er nog een aantal andere postmodernistische (modernistische) kenmerken aan te wijzen bij het boek Indische duinen.

C. Evaluatie

Mijn persoonlijke beoordeling

Ik vind het boek Indische duinen een interessant boek om gelezen te hebben. Wel vond ik het, vooral in het begin, een beetje 'vaag'. Het was naar mijn mening wat moeilijk te begrijpen, vooral was het even ingewikkeld hoe de familieverhoudingen en de diverse situaties in elkaar zaten. Indische duinen leest wel als een trein. Adriaan van Dis heeft een heel soepele schrijfstijl. Ook de dialogen zijn heel levendig. Apart, maar wel mooi, vond ik dat tussen het Nederlands steeds Indisch woorden worden geschoven. Op pagina 9 (van de lijstervisie): 'pas hier zag je hun koeliet langsep in volle glorie, ze hadden de gouden huid van haar man', of op pagina 14: 'het was een wereld die bij de duinen hoorde en bij het goena-goena Indië waarvan de geuren nog langs de hutkoffer hingen'. Wat me ook aanspreekt, is dat er soms ook nog wel wat te (glim)lachen valt bij het lezen van het boek. Bijvoorbeeld een aantal stukjes uit de ervaringen van de familie met de uitvaartleider, mijnheer Ab Korst. Of het moment waar de 'ik' vertelt waarom hij de achternaam van zijn moeder had gekozen: 'Bovendien was het geslacht van mijn moeder veel ouder. Behalve bastaard ben ik ook een snob.' Hoewel Indische duinen een verhaal vol problemen, dood en verdriet is, wordt door dit soort momenten en ook deels door de ironie het boek wat lichter gemaakt. Bijzonder vind ik ook dat Van Dis het begin en het eind van een verhaal of hoofdstuk op elkaar aansluit. Indische duinen begint met: 'De meisjes wilden de kust zien' en eindigt met: 'De moeder wilde de kust zien.' De eerste zin van hoofdstuk twee luidt: 'De hele familie kon doodvallen', en de laatste: 'Familie, ze maken je kapot.'

Ik vind Indische duinen ook een duidelijk boek om te lezen wat betreft de gedachten en gevoelens van de personages; waarschijnlijk door de vertelsituaties. Zowel de gebeurtenissen als de bijbehorende gedachten en gevoelens zijn erg belangrijk in het boek. Bovendien vind ik het leuk om te lezen hoe iedereen op een andere manier omgaat met 'het slachtoffer zijn', mooi om te lezen. Alle personen in het boek hebben het nodige meegemaakt en dan vind ik het knap dat er zo'n helder verhaal uit is gekomen. Veel lezers zien de ik-figuur als hoofdpersoon in het boek. Ik persoonlijk denk dat het juist de vader is die de hoofdpersoon vormt in het boek (of allebei). De dood van Ada is denk ik de belangrijkste gebeurtenis in het boek. Dit overlijden vormt namelijk de aanleiding van de gehele zoektocht van de ik-figuur naar zijn vader. De raadsels van de merkwaardige familieverhoudingen komen hierdoor naar boven. Ik kan me trouwens niet geheel voorstellen dat de dood van Ada de ik-figuur gelijk aan zijn vader doet denken. Ik zou eerder denken dat na een tijdje, als hij bezig is met het verwerken, het verhaal rond zijn eigen vader in hem naar boven zou komen.

Opvallend vind ik ook dat de naam van de ik-figuur nergens valt; eigenlijk vind ik dat best jammer, ik had het graag wel geweten. Of valt de naam toch, zoals Rob Schouten in een recensie beweert: 'De argeloze lezer leest er bijna overheen als de door de antroposofie aangeraakte vader zijn zwakke zoontje ter genezing euritmisch laat dansen: "de ruimte voelen en de N lopen, twee driehoeken en de armen wijd en nnnneuriën....En we dansten de A, de T, de H, de A, de N.'" Nathan dus, net zoals in Adriaans eerste boek.

Door het boek 'Indische duinen' komen weer welbekende, belangrijke aspecten naar voren: discriminatie, Indië. De belangstelling voor deze onderwerpen wordt door dit boek opgewekt. Ik persoonlijk vind het niet echt boeiend om over oorlogen te lezen. Maar in Indische duinen had ik er bijna geen probleem mee. Dit komt denk ik doordat de roman in mijn ogen toch vooral gaat over de zoektocht van de ik-figuur naar zijn vader, en het onderwerp omtrent de 'Nederlands-Indische familie' komt voor mij persoonlijk op een tweede plaats. Wel is het zo dat deze twee kanten Indische duinen spannend maken. Naast deze twee kanten komt daar bovendien ook nog bij dat de roman een verslag is van de vroegtijdige dood van twee van de zussen.

Ik vind de roman Indische duinen gewoon een leuk, boeiend boek om een keer gelezen te hebben.